

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky T. H., zastoupené JUDr. Marošem Matiaškem, LL.M., advokátem se sídlem Oveňecká 33, Praha 7, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 199/2018-37 ze dne 30. 5. 2019, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 3 A 153/2017-35 ze dne 14. 5. 2018 a postupu Ministerstva vnitra spočívajícímu v nezapsání rodného čísla stěžovatelky v neutrálním nebo ženském tvaru, spojené s návrhem na zrušení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a ustanovení § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve slovech "u žen zvýšené o 50", za účasti Nejvyššího správního soudu, Městského soudu v Praze a Ministerstva vnitra jako účastníků řízení, takto:

I. Řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky proti rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 199/2018-37 ze dne 30. 5. 2019, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 3 A 153/2017-35 ze dne 14. 5. 2018 a postupu Ministerstva vnitra spočívajícímu v nezapsání rodného čísla stěžovatelky v neutrálním nebo ženském tvaru se přerušuje.

II. Návrh na zrušení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a ustanovení § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve slovech "u žen zvýšené o 50" se postupuje plénu Ústavního soudu.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, proti shora označeným soudním rozhodnutím a postupu Ministerstva vnitra spojila stěžovatelka s návrhem podle § 74 zákona o Ústavním soudu na zrušení § 29 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a ustanovení § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o evidenci obyvatel") ve slovech "u žen zvýšené o 50".

2. Z ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí a vyžádaného spisu byly zjištěny následující skutečnosti. Po narození byla stěžovatelka označena jako osoba mužského pohlaví a bylo jí přiděleno rodné číslo ve tvaru užívaném u mužů. Druhé dvojčíslí rodného čísla, vyjadřující měsíc narození, tedy nebylo zvýšeno o 50, jako je tomu u žen (srov. § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel). Úřední (registrované) pohlaví stěžovatelky je dosud mužské. Již od dětství se ovšem stěžovatelka s mužským pohlavím neidentifikuje. Považuje se za osobu neutrálního pohlaví (intergender osobu); v případě nutnosti si zvolit preferuje ženské pohlaví. Tyto skutečnosti stěžovatelka dokládá lékařskými zprávami.

3. Podle ústavní stížnosti a přiložených lékařských zpráv stěžovatelka podstupuje hormonální léčbu a další související procedury, které mají zejména estetický charakter. Odmítá se ovšem podrobit chirurgickému zákroku, který spočívá ve znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Tento zákrok je podmínkou úřední změny pohlaví (§ 29 odst. 1 občanského zákoníku ve spojení s § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách). Stěžovatelka poukazuje na zdravotní rizika spojená s operací a na to, že jde o extrémně invazivní zásah do její tělesné integrity, který je nevratný a vedl by k její sterilizaci.

4. Stěžovatelka si v minulosti nechala změnit jméno. Dále se stěžovatelka opakovaně u Ministerstva vnitra domáhala změny svého rodného čísla. Ministerstvo vnitra naposledy v dopise ze dne 24. 8. 2017 posoudilo její podání jako podnět k zahájení řízení o změně rodného čísla podle § 17 odst. 2 zákona o evidenci obyvatel. Podle Ministerstva vnitra mu zákonná úprava umožňuje zahájit řízení o změně rodného čísla z moci úřední a provést změnu rodného čísla v souvislosti se změnou pohlaví pouze tehdy, pokud by stěžovatelka doložila, že podstoupila chirurgický zákrok podle § 29 odst. 1 občanského zákoníku. Stěžovatelka se proti postupu Ministerstva vnitra bránila ve správním soudnictví žalobou proti nezákonnému zásahu. Namítala, že podmínka podrobit se chirurgickému zákroku a sterilizaci je v rozporu s jejími ústavně zaručenými právy a mezinárodními závazky České republiky.

5. Městský soud v Praze napadeným rozsudkem žalobu stěžovatelky zamítl. Podle městského soudu není předmětná úprava v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. Městský soud uvedl, že podle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva (dále jen "ESLP") ve věci A. P., Garcon a Nicot proti Francii ze dne 6. 4. 2017 č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13 (dále jen "rozsudek ve věci A. P., Garcon a Nicot"), jehož se dovolává stěžovatelka, podmiňování uznání genderové identity podstoupením chirurgického zákroku, případně sterilizací, "může být" v rozporu s čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"). Městský soud však shledal, že se jedná o rozsudek překvapivý, a dovodil, že jej nelze na právní úpravu změny pohlaví v České republice aplikovat.

6. Nejvyšší správní soud napadeným rozsudkem zamítl kasační stížnost stěžovatelky. Podle Nejvyššího správního soudu by Ministerstvo vnitra bylo povinno zahájit z moci úřední řízení o změně rodného čísla a provést změnu rodného čísla na takové, které "by v sobě mělo ‚zakódováno‘ pohlaví ženské" - tedy jehož druhé dvojčíslo by bylo dle § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel zvýšeno o 50 -, a to dle § 17 odst. 2 písm. d) zákona o evidenci obyvatel, pokud by došlo ke změně pohlaví. Tato podmínka však dle Nejvyššího správního soudu splněna není, neboť stěžovatelka nepodstoupila změnu pohlaví dle § 29 odst. 1 občanského zákoníku, tedy "komplex zdravotních výkonů" ve smyslu § 21 a násl. zákona o specifických zdravotních službách. Požadavek, aby v souladu s těmito ustanoveními došlo k chirurgické přeměně pohlavních orgánů a znemožnění reprodukční funkce, je podle Nejvyššího správního soudu v souladu s ústavním pořádkem. Ve shodě s krajským soudem i Nejvyšší správní soud dovodil, že je namístě vést s ESLP judikatorní dialog ohledně závěrů učiněných v rozsudku ve věci A. P., Garcon a Nicot, a tento rozsudek se rozhodl nenásledovat z důvodů vyložených v napadeném rozhodnutí.

II. Argumentace účastníků

7. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti namítá, že v důsledku aplikace právní úpravy, jejíž zrušení navrhuje, došlo postupem Ministerstva vnitra a napadenými soudními rozhodnutími zejména k porušení jejího práva na tělesnou a duševní integritu, práva nebýt podroben špatnému zacházení a práva na soukromý život; v této souvislosti odkazuje mimo jiné na čl. 7 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a čl. 3 a 8 Úmluvy. Stěžovatelka podrobně argumentuje, proč podle ní neobstojí napadená právní úprava ani závěry správních soudů, podle kterých jsou dotčená zákonná ustanovení v souladu s ústavním pořádkem. Svou ústavní stížnost z těchto důvodů stěžovatelka spojila s návrhem podle § 74 zákona o Ústavním soudu na zrušení předmětných ustanovení.

8. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zopakoval závěry obsažené v napadeném rozsudku a uvedl, že rozsudek ve věci A. P., Garcon a Nicot je projevem přílišných ambicí ESLP a že jde o snahu vnutit všem smluvním státům takové pojetí pohlaví, které v řadě z nich je či postupně začíná být akceptováno, v jiných však narazí na výrazné společenské nepochopení. Judikatura prosazující překotné rozvolnění parametrů řádu, který je v řadě států vnímán jako přirozený, přitom může vést k silicímú politickému odmítání koncepce lidských práv. Podle Nejvyššího správního soudu by tak měla být soudní moc v této oblasti zdrženlivá. Městský soud ve svém vyjádření pouze odkázal na napadený rozsudek.

9. Ministerstvo vnitra se ve svém obsáhlém vyjádření ztotožnilo se závěry správních soudů. Ve vztahu k návrhu na zrušení ustanovení § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel ve slovech "u žen zvýšené o 50" uvádí, že nelze zrušit žádnou část právní úpravy popisující strukturu rodného čísla. Uvádí, že v případě vyhovění návrhu by se celá ženská populace ocitla v situaci, kdy jejich rodné číslo neodpovídá zákonu. Bylo by rovněž nutné provést změny v informačních systémech, v nichž je rodné číslo užíváno jako jeden z identifikátorů. Tzv. bezvýznamové identifikátory, neobsahující údaj o pohlaví jednotlivce, jsou neveřejné a slouží pouze pro elektronickou komunikaci mezi informačními systémy. Dále Ministerstvo uvedlo, že by nebylo možné uznávat rodná čísla občanů Slovenské republiky přidělená před 1. 1. 1993, neboť by zákonná struktura rodného čísla v České

republiky byla odlišná. Ústavní soud nepovažoval za nutné v této fázi řízení zasílat vyjádření účastníků stěžovatelce k případné replice.

III. Hodnocení Ústavního soudu

10. II. senát Ústavního soudu shledal, že jsou splněny podmínky pro postoupení návrhu stěžovatelky na zrušení výše specifikovaných ustanovení podle § 78 odst. 1 ve spojení s § 68 odst. 1 a § 74 zákona o Ústavním soudu. Ve vztahu k ústavní stížnosti jako celku není dán žádný důvod pro její odmítnutí. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastníkem soudního řízení, v němž byla vydána soudní rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť řádným podáním kasační stížnosti stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a *contrario*). Ústavní stížnost ani nepředstavuje zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Jak totiž vyplývá z napadených soudních rozhodnutí, Nejvyšší správní soud i městský soud se rozhodly nenásledovat rozsudek ESLP ve věci A. P., Garçon a Nicot. Je proto nezbytné, aby Ústavní soud meritorně posoudil, zda ob stojí jejich postup z hlediska ústavněprávního, a to včetně povinnosti dodržování mezinárodních závazků České republiky.

11. II. senát Ústavního soudu dospěl k závěru, že uplatněním ustanovení, jejichž zrušení je stěžovatelkou navrhováno, nastala skutečnost, která je předmětem ústavní stížnosti, přičemž podle tvrzení stěžovatelky jsou tato ustanovení v rozporu s ústavním pořádkem (§ 74 zákona o Ústavním soudu). Jak totiž vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, stěžovatelka se nepodrobila chirurgické změně pohlaví dle § 29 odst. 1 občanského zákoníku a § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, tedy nepodstoupila změnu pohlaví ve smyslu těchto ustanovení. Tato ustanovení tak dle Nejvyššího správního soudu brání tomu, aby bylo u stěžovatelky postupováno jako v případě, kdy dojde ke změně pohlaví, a aby jí bylo přiděleno rodné číslo ve tvaru stanovenému pro osoby ženského pohlaví, tedy s druhým dvojčíslím zvýšeným o 50 dle § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel.

12. Ve světle shora uvedeného II. senát Ústavního soudu rozhodl podle ustanovení § 78 odst. 1 zákona o Ústavním soudu o přerušení řízení o ústavní stížnosti a o postoupení návrhu stěžovatelky na zrušení předmětných ustanovení plénu Ústavního soudu k rozhodnutí podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky.

13. V řízení o ústavní stížnosti stěžovatelky bude pokračováno poté, co o návrhu stěžovatelky rozhodne plénum Ústavního soudu.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 11. února 2020

Kateřina Šimáčková, v. r.
předsedkyně senátu